

برآورد سهم نسبی واکنش‌های رفتاری نامناسب هواداران فوتبال از ابعاد هویتی آنها

فاطمه صابری^۱، علی صابری^{۲*}، مهرداد افخمی^۳

تاریخ پذیرش: ۹۱/۸/۲۱

تاریخ دریافت: ۹۱/۸/۶

چکیده

هدف پژوهش حاضر، برآورد سهم نسبی واکنش‌های رفتاری نامناسب هواداران فوتبال از ابعاد هویتی آنها است. روش پژوهش، توصیفی - همبستگی، از شاخه میدانی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه تماشاگران عضو کانون باشگاه سپاهان اصفهان در سال ۱۳۹۰ است که تعداد آنها از سوی کانون هواداران باشگاه سپاهان ۳۰۸۹ نفر اعلام شد. حجم نمونه نیز براساس فرمول محاسبه شد؛ که با انجام یک مطالعه مقدماتی، تعداد ۴۳۵ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. در بین آنها ۴۴۰ پرسشنامه توزیع شد و در نهایت ۴۱۰ پرسشنامه برگشت داده شد. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی در دسترس بود. ابزارهای اندازه‌گیری شامل پرسشنامه سنجش ابعاد هویت مارسیا (EOM-EIS2) و پرسشنامه محقق ساخته ۱۵ سؤالی برای سنجش واکنش‌های رفتاری نامناسب تماشاگران بود. جهت پایایی پرسشنامه‌ها از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. به این منظور، یک مطالعه مقدماتی انجام گرفت و در نهایت، ضریب پایایی، به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۸۴. به دست آمد. برای تأیید روایی پرسشنامه از نظر متخصصان مدیریت ورزشی استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو سطح آمار توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد) و استنباطی (ضریب همبستگی، رگرسیون، آنالیز واریانس) استفاده شد. نتایج حاصل با نرم افزار spss تجزیه و تحلیل شد. براساس نتایج، و r مشاهده شده در سطح $P \leq 0.05$ ، بین هویت سردرگم، هویت دنباله‌رو و شکل‌نیافته با واکنش‌های رفتار نامناسب هواداران همبستگی مثبت و معنادار اما با هویت شکل‌یافته همبستگی منفی و معناداری وجود دارد. باتوجه به نتایج می‌توان رفتارهای تماشاگران را از طریق ابعاد هویتی آنها تشخیص داد و از حضور تماشاچیان با شخصیت‌های هویتی که باعث بروز تشنج در ورزشگاه می‌شوند، جلوگیری کرد.

واژگان کلیدی: هویت سردرگم، هویت شکل‌یافته، واکنش‌های رفتاری نامناسب، هواداران فوتبال.

مقدمه

ویژگی‌های خاص خودش را دارد و مثل سایر پدیده‌های اجتماعی، هم اثرپذیر و هم اثرگذار است. با رواج فوتبال در جوامع مختلف، حساسیت‌های کاذبی نسبت به این رشته ورزشی شکل گرفت، به گونه‌ای که به بروز برخی نابهنجاری‌ها و کج

فوتبال یکی از مهم‌ترین دستاوردهای جوامع مدرن صنعتی است، که بخش اعظم جمعیت هر کشوری به اشکال گوناگون با آن سروکار دارند. فوتبال مانند هر پدیده اجتماعی دیگری

۱ کارشناس ارشد مدیریت ورزشی

۲. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی (نویسنده مسئول)

۳. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی

روانی همانندی در طول زمان دارد و نیز آگاهی از راهی که طی می‌کند؛ ۲. هویت شکل‌نا یافته یا توقف‌یافته (افرادی که در این مرحله از شکل‌گیری هویت‌اند، هنوز تعهد مشخصی به ارزش‌ها و هدف‌های معین پیدا نکرده‌اند و مشغول جست‌وجو و جمع‌آوری اطلاعات و آزمایش فعالیت‌ها هستند. آنان آرزو دارند بتوانند ارزش‌ها و هدف‌هایی را که راهنمای زندگی‌شان باشد، پیدا کنند)؛ ۳. هویت دنباله‌رو (افرادی که دچار توقف هویت هستند، به ارزش‌ها و هدف‌هایی خود را متعهد می‌دانند که هیچ‌وقت از طریق بررسی و مقایسه ارزش‌های مختلف، تلاشی شخصی برای انتخاب آنها به‌عمل نیاورده‌اند. برعکس، آنان هویتی از پیش تعیین‌شده را که افراد صاحب‌نفوذ و معمولاً والدین و گاهی معلم یا یک فرد قدرتمند مذهبی یا یک دوست پرنفوذ برایشان تعیین کرده‌اند، پذیرفته‌اند)؛ و ۴. هویت سردرگم (افرادی که پراکندگی هویت یا اغتشاش هویت دارند، جهت‌گیری روشنی در زندگی خود ندارند. آنان نه به ارزش‌ها و باورهای معینی رسیده‌اند و نه کوششی برای دستیابی به آنها به‌عمل آورده‌اند. بآنکه این گروه هیچ آزمایش و کوشش قابل‌ملاحظه‌ای در این مورد انجام نداده‌اند، فکر می‌کنند چنین کوششی بسیار دشوار و مستأصل‌کننده است).

بنابراین، هریک از سبک‌های هویتی می‌تواند شخصیت خاصی را در فرد شکل دهد و این موضوع برای تماشاگران رشته‌های ورزشی نیز صدق می‌کند. تماشاگرانی که سبک هویتی پیشرفته دارند، کمتر ممکن است مرتکب رفتارهای پرخاشگرانه شوند و تماشاگرانی که دارای سبک دیگر هستند، امکان بروز رفتارهای نامناسب در ورزشگاه‌ها از سوی آنها وجود دارد. به اعتقاد اسپایج^۲ (۲۰۰۶)، هیجان‌ات و برانگیختگی‌های احساسی لذت‌آور که با مسائل خشونت‌آمیز همراه می‌شود، یکی از اجزای کلیدی ساختار اوباشی‌گری در فوتبال است. اوباشگران اصولاً هیجان‌طلب و ستیزه‌جو هستند. عضویت گروهی و مقابله خشونت‌آمیز باعث

رفتاری‌ها در دو قشر ورزشکاران و تماشاگران منجر شده است. اعمالی همچون دوپینگ، شرط‌بندی، تبانی، خشونت و پرخاشگری از مهم‌ترین انواع کج‌رفتاری و نابهنجاری‌هایی بود که در طی سالیان گذشته تا امروز در میادین ورزشی رخ داده است.

امروزه شاهد رفتارهای خشونت‌آمیز زیادی چه از سوی بازیکنان و چه از سوی تماشاگران در میادین ورزشی هستیم؛ در عرصه فعالیت‌های ورزشی سه سطح برای بررسی و تحلیل رفتارهای نامناسب و پرخاشگرانه مشاهده می‌شود:

۱. خشونت و پرخاشگری و واکنش‌های نامناسب ورزشکاران در مسابقات و رقابت‌های ورزشی؛

۲. خشونت و پرخاشگری و واکنش‌های نامناسب تماشاچیان و طرفداران تیم‌های ورزشی علیه ورزشکاران؛

۳. خشونت و پرخاشگری و واکنش‌های نامناسب تماشاچیان رویدادهای ورزشی که در قالب هواداری از تیم‌های ورزشی، علیه یکدیگر و گاه علیه اموال و دارایی‌های عمومی انجام می‌شود. (عبدلی، ۱۳۸۴)

این رفتارهای نامناسب و پرخاشگرانه تحت‌تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که زیربنایی‌ترین و اساسی‌ترین آن، نوع شخصیت افراد است. شخصیت نیز می‌تواند تحت‌تأثیر هویتیابی فرد و نوع هویت مکتسبه باشد. افرادی که هویت پیشرفته و کاملی دارند، کمتر ممکن است به اعمال خشونت‌آمیز و رفتارهای نامناسب دست بزنند. درعوض افرادی که هویت منسجمی ندارند، احتمال بیشتری وجود دارد که خشونت و پرخاشگری و رفتارهای نامناسب داشته باشند.

مارسیا^۱ (۱۹۸۰)، ابعاد هویتیابی را در چهار بعد مورد مطالعه قرار داده است: ۱. هویت پیشرفته یا شکل‌یافته (که در آن، فرد در برابر مجموعه‌ای روشن و نظم‌یافته از ارزش‌ها و هدف‌هایی که خود انتخاب کرده است، تعهد دارد. او یک احساس سلامت

1. Marcia, J. E..

2. Spaij, R..

پژوهش حاضر درصدد بررسی رابطه بین ابعاد هویتی هواداران با رفتارهای نامناسب پرخاشگرانه در ورزشگاه‌ها است. موسی عنبری (۱۳۸۱)، در تحقیقی با عنوان «بررسی علل خشونت‌گرایی در میان تماشاگران فوتبال» که با حمایت معاونت اجتماعی ناجا انجام شد، به این نتیجه رسید که مهم‌ترین متغیرهایی که بیشترین تأثیر را بر خشونت تماشاگران فوتبال داشته‌اند، به ترتیب: احساسی بودن رفتار، تیم‌گرایی، جماعت بودن تماشاگران، کینه‌توزی و سن است که با توجه به ویژگی‌های تماشاگران و فضای حاکم بر کنش‌های آنان در ورزشگاه، عوامل مؤثر بر خشونت، بیشتر در ارتباط مستقیم با خود تماشاگران بوده است. به دنبال این تحقیق، یکی از مهم‌ترین کارهای پژوهشی انجام شده در این زمینه، رساله دکترای رحمتی (۱۳۸۱)، تحت عنوان «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر خشونت و پرخاشگری در ورزش فوتبال» است. وی با استفاده از روش پرسشنامه‌ای و مطالعه ۴۰۴ نفر از تماشاگران دو تیم استقلال و پیروزی، به این نتیجه رسید که نتیجه مسابقه و حرکات خشونت‌آمیز بازیکنان در جریان بازی، مهم‌ترین عامل در بروز پرخاشگری کلامی است. متغیرهای سن و میزان کنترل و نظارت خانواده و پایگاه اقتصادی و اجتماعی، تأثیری منفی بر گرایش طرفداران تیم‌های فوتبال به رفتار پرخاشجویانه و خشونت‌آمیز دارد. اضافه بر آن، متغیرهای سابقه دعوا و نزاع، تنش و ناکامی در فعالیتهای تحصیلی و آموزشی، مصرف سیگار، سابقه تنش در محیط خانواده، سابقه رفتار مجرمانه، داشتن دوستان و همسالان دارای سابقه کیفی و جنایی، عزیمت جمعی و گروهی به ورزشگاه و ناسازگاری انتظارات ارزشی و راه‌های تحقق آن، تأثیر مستقیمی بر ارتکاب رفتارهای پرخاشجویانه و خشونت‌آمیز ورزشی هواداران تیم‌های استقلال و پیروزی دارد. در این زمینه، وحید ذوالاکتاف، در دو تحقیق

یک تجربه سریع احساسی می‌شود که هیجانی لذت‌بخش را به دنبال دارد؛ این امر باعث ترشح آدرنالین می‌شود. جنگ و ستیزه‌جویی منبع مهمی برای معنایابی، یافتن پایگاه و برانگیختن احساسات لذت‌بخش است. فضای استادیوم جای خوبی برای آنان جهت رعایت نکردن قوانین انضباطی است. هیاهو و غوغاهای خشونت‌جویانه اوباشگران، بهانه‌ای است تا بدین وسیله تماشاگران بر ترس خود غلبه کنند. به اعتقاد اسپایچ، غلبه بر ترس خیلی مهم است. غلبه بر ترس، بزرگ‌ترین احساس لذت‌آور را به همراه خواهد آورد. زمانی که ما روبه‌روی جمع عظیمی ایستاده‌ایم، هیاهوهایمان، شجاعت نیست، بلکه مساوی است با ترس که بر ما غالب شده است و این ترس وقتی به پایان می‌رسد که پایدار و راسخ جلوی آن بایستیم. اوباشگران فوتبال همواره خود را به خطر می‌اندازند، زیرا بدون خطر کردن، شدت و لذت هیجان به هیچ خواهد رسید (عبدلی، ۱۳۸۴). اریکسون^۱ (۱۹۸۰) این امر را ناشی از بحران‌های هویتی و عدم شکل‌گیری یک هویت منسجم در فرد می‌داند. علی‌رغم پذیرش این نکته که ورزش فوتبال کارکردهای اجتماعی مثبت فراوانی دارد (از جمله: سلامت جسم و روان، کنترل اجتماعی، جامعه‌پذیری، احترام به قوانین و انضباط‌پذیری و تقویت روحیه ملی و...)، کج‌روی و مسائل اجتماعی نیز جزئی از واقعیت‌های ورزش فوتبال است؛ که مطالعه و بررسی آن و کسب آگاهی درباره عوامل به‌وجودآورنده این نوع کج‌روی‌ها و مسائل، و نیز بررسی فرایند استمرار و بقای آن و در نتیجه، پیامدهای مربوط به آن، امری مهم و ضروری است. اعمالی نظیر دوپینگ، تبانی، خشونت، اختلاس، وندالیسم و اوباشگری از مهم‌ترین انواع کج‌رفتاری و نابهنجاری‌هایی است که در طی سالیان گذشته تا امروز در حوزه ورزش رخ داده است. اما بروز این رفتارها ممکن است متأثر از هویت افراد و ویژگی‌های شخصیتی آنان باشد؛ و

پرطرفدار فوتبال، تیرر و رامپی^۳ (۲۰۰۵)، مطالعاتی انجام دادند که تأثیر رفتار تماشاگران بددهن و پرخاشگر را روی عملکرد تیم‌های بسکتبال میزبان و میهمان نشان می‌داد. در طول یک فصل، نتایج به‌وضوح نشان داد که تیم میزبان بیشتر از تیم میهمان از رفتار تماشاگران تأثیر منفی می‌پذیرد و رفتار پرخاشگران تأثیری بر تیم میهمان نداشته و فقط موجب افزایش خطای تیم میزبان شده است. این رفتار پرخاشگرانه تماشاگران متأثر از هویت اجتماعی و خانوادگی است که آنها کسب کرده‌اند. اسپچ (۲۰۰۶)، از دانشگاه آمستردام هلند، با استفاده از تحقیقات بومی و منطقه‌ای در کنار استفاده از نظریات عام و جهان‌شمول در تبیین پدیده خشونت در ورزش فوتبال، این معضل اجتماعی را بررسی کرده است. وی در یکی از مهم‌ترین تحقیقات خود، با عنوان «جنبه‌هایی از خشونت اوباشگران»، به این نتیجه رسید که اوباشگری رفتارهای وندالستیک تماشاگران فوتبال، تحت تأثیر شش عامل اصلی است که در به‌وجود آمدن آن نقش اساسی دارد:

۱. هیجان‌زدگی و برانگیختگی خوشایند؛ ۲. ایجاد هویت مردانه خشن؛ ۳. هویت‌یابی منطقه‌ای و محلی؛ ۴. مدیریت فردی و جمعی شهرت؛ ۵. ایجاد احساس همبستگی و تعلق؛ ۶. قدرت و خودمختاری. به‌دنبال این تحقیق، سیمون و جاناناتان^۴ (۲۰۰۷)، در تحقیقی با عنوان «اثر نتیجه مسابقه راگی روی پرخاشگری تماشاگران و گرایش به نوشیدن الکل»، نشان دادند که بین میزان پرخاشگری قبل و بعد از بازی تماشاگران تیم‌های برنده و بازنده تفاوت معناداری وجود دارد و نتیجه مسابقه تأثیر مستقیمی در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد. تماشاگرانی که ویژگی‌های شخصیتی نامناسب‌تر داشتند، احتمال پرخاشگری در آنان بیشتر بود و این ممکن است تحت تأثیر بحران‌های هویتی دوران نوجوانی باشد. و سرانجام شیلدز^۵ (۲۰۰۷)، در تحقیق خود با عنوان «تهدید و خشونت توسط

جداگانه تحت عناوین «مدیریت تجمع‌های خیابانی پس از تماشای تلویزیونی فوتبال» و «مدیریت کنترل تماشاگران و کنترل اوباشیگری در فوتبال» (۱۳۸۳) نتیجه می‌گیرد که حوادث فوق تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله: واکنش درمقابل بسته-بودن فضای سیاسی و نبود آزادی‌های اجتماعی و تضعیف روحیه ملی‌گرایی و عکس‌العمل در برابر تحریک نیروی انتظامی و امنیتی و نبود برنامه‌های فراغتی مناسب برای جوانان است. در تحقیقات مشابه در خارج کشور نیز مارک و استیون^۱ (۲۰۰۵) در تحقیق خود، با عنوان «رابطه بین میزبان یا میهمان بودن تیم‌ها و بروز پرخاشگری در لیگ راگی»، نشان دادند که تفاوت عمده‌ای بین الگوی پرخاشگری بازیکنان راگی در بازی‌های خانگی و دور از خانه وجود ندارد و حتی این تفاوت در نیمه اول یا دوم بازی و یا در موقعیت‌های مختلف بازی (برد و باخت) مشاهده نشد. اما آنهایی که به شخصیت خود احترام می‌گذارند و برای خود هویتی پیشرفته به‌وجود آورده‌اند، کمتر ممکن است در بازی پرخاشگری کنند. جف پیرسون^۲ (۲۰۰۶)، از محققان دانشگاه لیورپول انگلستان، در پژوهش خود درخصوص عوامل مؤثر بر اوباشیگری و خشونت در ورزش فوتبال، مجموعه پژوهش‌هایی با عنوان «اوباشیگری، قوانین تحریم، تناسب و مقررات عمومی برقراری نظم در فوتبال» انجام داده است. آنان در مطالعات خود، رابطه بین عملکرد نیروی انتظامی در کنترل نظم و برقراری امنیت ورزشگاه و میزان اوباشیگری و خشونت در استادیوم‌های ورزشی را بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که رفتار نیروی انتظامی و پلیس در قبال تماشاگران، در بروز اوباشیگری فوتبال نقش مهمی دارد؛ زیرا هم می‌تواند هواداران را از صحنه آشوب و درگیری دور کند و هم تحریک‌کننده آنها باشد. در این وضعیت، فراتر از هر متغیر و عامل دیگری به نقش پلیس و نیروی انتظامی در شکل‌گیری و بروز رفتارهای خشونت‌آمیز هواداران فوتبال توجه کرده‌اند. در کنار رشته

1. Marc, J. & Steven, R.

2. Pearson, G.

3. Thirer, J. & Rampey, M.

4. Simon, M. & Jonathan, P.

5. Shields, E.

$$n = \frac{3089(1.96)^2(0.33)}{3089(0.05)^2 + (1.96)^2(0.33)} = 435$$

با توجه به محاسبه انجام شده، حجم نمونه ۴۳۵ نفر به دست آمد. ۴۴۰ پرسشنامه توزیع شد که در نهایت پرسشنامه‌های برگشتی و کامل ۴۱۰ پرسشنامه بود. از آنجا که هواداران عضو کانون باشگاه سپاهان اصفهان بودند و مشخصات کامل آنها همراه با تلفن تماس وجود داشت، از روش نمونه گیری تصادفی دردسترس استفاده شد، که با مراجعه به کانون هواداران و نیز همکاری مسئولان این کانون، پرسشنامه‌ها توزیع شد. در این پژوهش از دو پرسشنامه به شرح زیر استفاده شد:

یکی، پرسشنامه سنجش ابعاد هویت مارسیا (EOM-EI)، که مارسیا (۱۹۸۰) آن را تهیه کرده و مشتمل بر ۳۲ سؤال ۵ گزینه‌ای است: کاملاً موافقم، موافقم، فرقی نمی‌کند، مخالفم، کاملاً مخالفم که به آنها به ترتیب نمره ۵-۴-۳-۲-۱ تعلق می‌گیرد. این پرسشنامه ابعاد هویت را در چهار بعد هویت سردرگم، هویت دنباله رو، هویت شکل نایافته و هویت شکل-یافته یا پیشرفته اندازه گیری می‌کند. مارسیا بارها روایی و پایایی پرسشنامه را با مطالعات خود تأیید کرده است؛ میزان روایی به دست آمده در مطالعات متعدد، بین ۸۴٪ تا ۹۰٪ و میزان پایایی آن، بین ۸۷٪ تا ۹۲٪ گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز برای سنجش پایایی پرسشنامه - پس از انجام یک مطالعه مقدماتی - از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد و ضریب ۰/۸۶ به دست آمد.

دیگری، پرسشنامه سنجش واکنش‌های رفتاری نامناسب هواداران، که محقق آن را تهیه کرده و شامل ۱۵ سؤال با طیف ۲ گزینه‌ای بله و خیر است که به گزینه بله، نمره ۱ و به گزینه خیر، نمره ۲ تعلق می‌گرفت. حداکثر نمره در این پرسشنامه، نمره ۱۵ و حداقل صفر است. نمره بالا نشان‌دهنده واکنش‌های رفتاری نامناسب، بیشتر در هواداران فوتبال است. این

مردان در دبیرستان‌های ورزشی»، به این نتیجه رسید که افزایش فشار آماده سازی ورزشکاران در تمرینات، باعث افزایش پرخاشگری کلامی و خشونت جسمانی در فوتبالیست‌ها و بسکتبالیست‌ها می‌شود. در افرادی که سبک هویتی آرامی دارند، احتمال بروز خشونت و پرخاشگری کمتر است.

۱. سبک هویت سردرگم/ پرهیزی با فشار روانی همبستگی معناداری دارد..
۲. سبک هویت داده‌ای، با ابراز وجود داده‌ای و ابراز وجود مقابله‌ای به ترتیب ۲۵٪ و ۱۱٪ همبستگی مثبت و معناداری دارد.
۳. سبک هویت سردرگم/ پرهیزی، با ابراز وجود بنیادی به میزان ۱۵٪ همبستگی منفی دارد.
۴. سبک هویت سردرگم/ پرهیزی، همبستگی معنادار با ابراز وجود مقابله‌ای ندارد.

روش‌شناسی تحقیق

باتوجه به اینکه در این پژوهش، پژوهشگر درصدد بررسی رابطه بین ابعاد هویت با واکنش‌های رفتاری نامناسب هواداران فوتبال بوده، روش پژوهش، توصیفی و از نوع همبستگی از شاخه میدانی است. جامعه پژوهش حاضر، شامل کلیه هواداران عضو کانون باشگاه سپاهان اصفهان در سال ۱۳۹۰ بود که تعداد آنها ۳۰۸۹ نفر از سوی کانون طرفداران این باشگاه اعلام شد. بنابراین، انجام یک مطالعه مقدماتی بر روی گروهی از افراد جامعه به منظور تعیین واریانس جامعه ضرورت داشت. به همین منظور، یک گروه ۳۰ نفری از جامعه آماری به صورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه در بین آنها توزیع شد. پس از استخراج داده‌های مربوط به پاسخ‌های گروه نمونه مذکور، حجم نمونه آماری پژوهش با استفاده از فرمول زیر تعیین شد.

$$n = \frac{Nt^2 \cdot s^2}{Nd^2 + t^2 \cdot s^2}$$

حاضر، از شاخص‌های آمار توصیفی فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار استفاده شده است. به منظور تحلیل استنباطی داده‌های به‌دست‌آمده از ابزارهای اندازه‌گیری، از روش‌های آماری ضریب رگرسیون و ضریب همبستگی و نیز از آزمون آنوا (ANOVA) استفاده شد.

یافته‌ها

باتوجه به نتایج آمار توصیفی، بیشترین افراد شرکت‌کننده در رده سنی بین ۱۶ تا ۲۴، و کمترین شرکت‌کنندگان در رده سنی بالاتر از ۳۵ سال بودند. از نظر تحصیلات نیز بیشترین فراوانی به تحصیلات متوسطه و کمترین به تحصیلات دانشگاهی اختصاص داشت.

پرسشنامه براساس نظریات روان‌شناسی و با کمک استادان گروه روان‌شناسی تهیه شده است که به سنجش رفتارهای نامناسب در بین هواداران رشته ورزشی فوتبال اختصاص دارد. برای سنجش روایی پرسشنامه، از نظر استادان گروه روان‌شناسی و تربیت بدنی استفاده شد؛ تا این سوالات با یک طیف ۴ گزینه‌ای (عالی، خوب، بد، خیلی بد) ارزیابی شود و سپس داده‌های به‌دست‌آمده به وسیله ضریب کندال مورد تحلیل قرار گیرد. در پایان ضریب ۰/۸۶ به‌دست آمد که نشان‌دهنده ضریب مطلوب پرسشنامه است.

برای سنجش پایایی پرسشنامه، پس از انجام یک مطالعه مقدماتی و تعیین واریانس سوالات، از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که ضریب ۰/۸۴ به‌دست آمد. در پژوهش

جدول ۱. نتایج ضریب همبستگی بین ابعاد هویت و واکنش‌های رفتاری هواداران

واکنش‌های رفتاری نامناسب				ابعاد هویت
Sig.	r ^۲	R	N	
۰/۰۰۱	۰/۱۹۳۶	۰/۴۴	۴۱۰	هویت سردرگم
۰/۰۰۱	۰/۰۵۷۶	۰/۲۴	۴۱۰	هویت دنباله‌رو
۰/۰۰۱	۰/۰۲۸۹	۰/۱۷	۴۱۰	هویت شکل‌نیافته
۰/۰۰۱	۰/۰۷۸۴	-۰/۲۸	۴۱۰	هویت شکل‌یافته

شده در سطح $p \leq 0.05$ ، همبستگی منفی و معناداری را بین هویت شکل‌یافته با واکنش‌های رفتار نامناسب هواداران نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، هرچه هواداران هویت شکل‌یافته‌تر و کامل‌تری داشته باشند، احتمال بروز واکنش‌های رفتار نامناسب، از جمله پرخاشگری، در آنان کمتر خواهد بود.

با توجه به نتایج، I مشاهده شده در سطح $p \leq 0.05$ ، همبستگی مثبت و معناداری را بین هویت سردرگم، هویت دنباله‌رو و هویت شکل‌نیافته با واکنش‌های رفتار نامناسب هواداران نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، هرچه ابعاد هویت هواداران بیشتر باشد، احتمال بروز واکنش‌های رفتار نامناسب، از جمله پرخاشگری، در آنان بیشتر خواهد بود و نیز I مشاهده

جدول ۲. نتایج ضریب رگرسیون (برآورد واکنش‌های رفتاری هواداران با ابعاد هویتی آنها

منبع	خطای معیار	ضریب رگرسیون	ارزش t	ضریب تعیین	سطح معناداری
هویت سردرگم	٪۵	٪۲۴	۳/۸۲	٪۳۳	۰/۰۰۱
هویت دنباله‌رو	٪۵	٪۲۳	۳/۸۸	٪۳۳	۰/۰۰۱
هویت شکل نیافته	٪۶	٪۹	۱/۵۹	٪۹	۰/۱۱
هویت شکل یافته	٪۴	-٪۴۵	۸/۷۴	٪۳۳	۰/۰۰۱

اضافه بر آن، رفتارهای نامناسب هواداران تحت تأثیر هویت شکل نیافته قرار ندارد. ضریب تعیین نشان می‌دهد ٪۳۳ از رفتارهای نامناسب هواداران تحت تأثیر ۳ هویت سردرگم، دنباله‌رو و شکل یافته قرار دارد.

نتایج نشان می‌دهد که واکنش‌های رفتار نامناسب هواداران تحت تأثیر دو نوع هویت سردرگم و دنباله‌رو به صورت مستقیم بوده، درحالی که تحت تأثیر هویت شکل یافته به صورت معکوس بوده است.

جدول ۳. همبستگی بین ابعاد هویت با تحصیلات

ابعاد هویت	N	R	r ^۲	Sig.
هویت سردرگم	۴۱۰	-۰/۱۰	۰/۰۱	۰/۰۷
هویت دنباله‌رو	۴۱۰	-۰/۰۲	۰/۰۰۴	۰/۶۷
هویت شکل نیافته	۴۱۰	-۰/۱۲	۰/۰۱۴۴	۰/۰۲
هویت شکل یافته	۴۱۰	-۰/۱۵	۰/۰۲۲۵	۰/۰۱

نیافته با میزان تحصیلات، همبستگی منفی و معناداری وجود دارد. اضافه بر آن، بین هویت سردرگم و دنباله‌رو با میزان تحصیلات هواداران همبستگی معناداری وجود ندارد.

بنا بر نتایج به دست آمده، r مشاهده شده در سطح $P \leq ۰/۰۵$ ، همبستگی مثبت و معناداری را بین هویت شکل یافته با میزان تحصیلات هواداران نشان می‌دهد؛ درحالی که بین هویت شکل

جدول ۴. تفاوت واکنش‌های رفتاری بر حسب سن و تحصیلات

ابعاد هویت	N	R	r ^۲	Sig.
هویت سردرگم	۴۱۰	۰/۱۰	۰/۰۱	۰/۰۶
هویت دنباله‌رو	۴۱۰	-۰/۰۲	۰/۰۰۴	۰/۹۶
هویت شکل نیافته	۴۱۰	۰/۱۰	۰/۰۱	۰/۰۶
هویت شکل یافته	۴۱۰	۰/۱۹	۰/۰۳۶۱	۰/۰۰۷

هواداران نشان می‌دهد؛ درحالی که بین هویت سردرگم، دنباله‌رو و شکل نیافته و سن همبستگی معناداری مشاهده نمی‌شود.

بنا بر نتایج به دست آمده، r مشاهده شده در سطح $P \leq ۰/۰۵$ ، همبستگی مثبت و معناداری را بین هویت شکل یافته با سن

جدول ۵. آزمون تحلیل واریانس: مقایسه میانگین واکنش‌های رفتاری نامناسب هواداران براساس سن و تحصیلات

متغیر مستقل	متغیر وابسته	سطح معناداری
سن	واکنش‌های رفتاری نامناسب	۰/۰۶
تحصیلات	واکنش‌های رفتاری نامناسب	۰/۱۵

در تحلیل استنباطی برای بررسی سطح معناداری f مشاهده شده در سطح $\alpha = 5\%$ ، تفاوت معناداری بین میانگین واکنش‌های رفتاری نامناسب هواداران براساس میزان تحصیلات و سن نشان نمی‌دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدایت رفتاری تماشاگران و هواداران به سوی رفتارهای مناسب می‌تواند جو مناسبی را در ورزشگاه‌ها به وجود آورد. بروز رفتارهای نامناسب و پرخاشگرانه، گاهی موجب بروز خسارت‌های مادی و بعضاً انسانی می‌شود. از سوی دیگر، میادین ورزشی بدون تماشاگر نیز معنایی ندارد. به همین سبب باشگاه‌ها بر آن شده‌اند تا با تشکیل کانون هواداران، بیشتر درصد کنترل رفتار آنها برآیند. در این میان یکی از متغیرهایی که می‌تواند بر رفتار هواداران اثرگذار باشد، نوع هویت آنان است. بر همین اساس، پژوهش حاضر، رابطه بین چهار سبک هویت با رفتارهای نامناسب هواداران فوتبال یکی از باشگاه‌های بزرگ پرتماشاگر ایران (باشگاه سپاهان اصفهان) را بررسی کرده است. یافته‌ها درخصوص رابطه بین هویت سردرگم با واکنش رفتار نامناسب هواداران، نشان داد که همبستگی مثبت و معناداری بین هویت سردرگم و واکنش‌های رفتار نامناسب هواداران وجود دارد. به عبارت دیگر، در صورتی که هوادار، هویت سردرگمی داشته باشد، احتمال بروز واکنش رفتاری نامناسب، مانند پرخاشگری در وی بیشتر خواهد بود. افراد با هویت سردرگم، به زندگی هدف خاصی ندارند و به همین دلیل در برابر محرک‌ها، به سرعت واکنش پرخاشگرانه از خود بروز می‌دهند؛ در واقع آنها

مستعد پرخاشگری هستند (برزونسکی و کوک^۱، ۲۰۰۴). هویت سردرگم، به علت نداشتن تعهد هویتی و مکانیسم‌های خودکارآمدی، در کنترل رفتارهای خود نمی‌تواند مدیریت خوبی داشته باشد؛ در نتیجه، این گروه در برابر مشکلات مستعد پرخاشگری و عصبانیت است.

در مطالعات شوارتز^۲ (۲۰۰۳)، مارک و استیون (۲۰۰۵)، تیرر و رامپی (۲۰۰۵)، سیمون و جاناتان (۲۰۰۷) و شیلدز (۲۰۰۷)، نشان داده شد که افراد دارای هویت سردرگم، توانایی لازم را در کنترل و مهار رفتارهای خود ندارند؛ به همین دلیل، باید هر لحظه انتظار داشت که آنها رفتارهای پرخاشگرانه از خود بروز دهند. این افراد به علت دست نیافتن به یک هویت یکپارچه، نمی‌توانند رفتارهای اجتماعی مطلوبی از خود نشان دهند. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش حاضر همسو است، زیرا در این پژوهش نیز نشان داده شد هوادارانی که هویت سردرگم دارند، بیشتر واکنش‌های رفتار نامناسب و پرخاشگرانه از خود بروز می‌دهند؛ و به علت ناتوانی از مدیریت هیجانات، در ورزشگاه‌ها مشکل آفرین می‌شوند. بنا بر نتایج به دست آمده، طبق این پژوهش و پژوهش‌های دیگر، به این نتیجه می‌رسیم که از یک طرف، ممکن است هویت سردرگم، عامل مهمی در بروز رفتارهای خشونت آمیز در بین هواداران باشد، زیرا این افراد ذاتاً دارای رفتارهای پرخاشگرانه هستند و از سوی دیگر، قرار گرفتن در کنار دیگران و تحت تأثیر گروه بودن در ورزشگاه‌ها، احتمال بروز رفتارهای نامناسب را بیشتر خواهد کرد.

نتایج به دست آمده درخصوص رابطه بین هویت دنباله رو با واکنش‌های رفتار نامناسب هواداران، نشان داد که همبستگی

مثبت و معناداری بین آنها وجود دارد. به عبارت دیگر، هوادارانی

1. Bersonsky, M. D. & Kuk, L. S.

2. Schwartz, S.

هویت مواجه می‌شود و نوجوانی که خانواده خوب دارد، به کمک والدین و همانندسازی با آنها، بحران‌های هویت را زودتر و بهتر می‌تواند حل کند. او رفتارهای خود را براساس هنجارها و ارزش‌های جامعه و خود تنظیم می‌کند. حال اگر نوجوانی نتواند این بحران‌ها را حل کند، ممکن است سال‌ها با مشکلات روانی عمده مواجه شود و در تمامی امور زندگی او، این مشکلات تداوم یابد؛ و وی قدرت تصمیم‌گیری و تفکر منطقی درمورد کارهای خود را نداشته باشد. به همین لحاظ، این افراد مستعد بروز پرخاشگری و رفتار ضداجتماعی هستند.

در مطالعاتی که سیمون و جاناتان (۲۰۰۷)، شیلدز (۲۰۰۷)، مارک و استیون (۲۰۰۵)، تیرر و رامپی (۲۰۰۵) و شوارتز (۲۰۰۳) انجام دادند نیز نشان داده شد که افرادی که هویت منسجمی ندارند و دچار بحران هویت اند، به علت نداشتن هویت یکپارچه، در تشخیص رفتارهای درست و نادرست با مشکل مواجه هستند و توانایی مدیریت رفتارهای خود را ندارند. در نتیجه، این گروه درمقابل نامالایمات و مشکلات، خیلی سریع واکنش پرخاشگرانه نشان می‌دهند و چون قادر به کنترل رفتارهای خود نیستند، ممکن است به خود یا دیگران آسیب آورد کنند. بنابراین، وجود آنها در جمع، ممکن است رفتارهای نادرستشان را تسهیل کند و موجبات آسیب رساندن به دیگران را فراهم سازد. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش حاضر همسو است.

به این ترتیب، بروز رفتارهای نامناسب در بین هواداران، به علت رابطه‌ای است که بین هویت‌های سردرگم، شکل نیافته و دنباله رو با واکنش‌های رفتار نامناسب وجود دارد و این مسئله در پژوهش حاضر و سایر پژوهش‌ها نشان داده شد. این امر ممکن است یک علت ذاتی داشته باشد، چراکه شخصیت برخی از افراد مستعد بروز رفتار پرخاشگرانه است و محیط می‌تواند یک تسهیل کننده برای آنها باشد.

یافته‌ها درخصوص رابطه بین هویت شکل یافته با

که هویت دنباله رو دارند، احتمال بروز رفتارهای نامناسب و پرخاشگرانه ازسوی آنها در ورزشگاه‌ها بیشتر خواهد بود؛ زیرا آنها علاوه بر اینکه نمی‌توانند رفتارهای خود را مدیریت کنند، به علت مقلد بودن و تأثیر پذیری بالا، از رفتارهای دیگران تقلید می‌کنند و به سرعت تحت تأثیر دیگران قرار می‌گیرند. یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش سیمون و جاناتان (۲۰۰۷)، شیلدز (۲۰۰۷)، مارک و استیون (۲۰۰۵)، تیرر و رامپی (۲۰۰۵) و شوارتز (۲۰۰۳) نیز همسو است؛ زیرا در پژوهش‌های مذکور نیز نشان داده شد که افراد با هویت دنباله رو، به علت نداشتن قدرت تصمیم‌گیری و تفکر و پیش بینی در تشخیص رفتارهای مناسب و نامناسب، رفتارهای دیگران را تقلید و اجرا می‌کنند. به همین لحاظ، هنجارها و ارزش‌ها برای آنان بی معنا است. این افراد مستعد جرم‌های بالا نیز هستند و به راحتی در گروه‌های ضداجتماعی قرار می‌گیرند.

بنابراین، باتوجه به یافته‌های پژوهش حاضر و یافته‌های پژوهش‌هایی که ذکر شد، می‌توان نتیجه گرفت که یکی از عوامل مؤثر در بروز پرخاشگری و رفتارهای نامناسب در بین هواداران، وجود هویت‌های دنباله رو است. این امر موجب می‌شود آنان به پیروی از گروه و بدون استدلال و منطق، رفتارهایی از خود بروز دهند که باعث اغتشاش و بی نظمی در ورزشگاه‌ها شود. به همین منظور، نیاز است از ورود این افراد به ورزشگاه‌ها جلوگیری شود، زیرا این افراد می‌توانند ورزشگاه‌ها را با اغتشاش مواجه کنند.

یافته‌های به دست آمده درخصوص رابطه هویت شکل نیافته با واکنش‌های رفتاری نامناسب هواداران، همبستگی مثبت و معناداری را بین آنها نشان داده است. این گونه افراد، به علت حل نشدن بحران‌های هویتی، هنوز نمی‌توانند برای آینده خود یک تصمیم‌گیری منطقی داشته باشند؛ به همین دلیل در تشخیص رفتارها و موقعیت‌های مناسب و نامناسب با مشکل مواجه هستند. درواقع هر فردی در دوره نوجوانی با بحران‌های

واکنش‌های رفتاری نامناسب هواداران، همبستگی منفی و معناداری را نشان داد.

به عبارت دیگر، در هوادارانی که هویت شکل یافته دارند، به علت یکپارچگی هویت، احتمال بروز واکنش‌های رفتارهای نامناسب، مانند پرخاشگری و خشونت علیه دیگران، کمتر است. این افراد توانایی کنترل و مدیریت رفتارهای خود را دارند و می‌توانند هیجانات خود را کنترل کنند و در مسیر درست بروز دهند؛ بر همین اساس، زمانی که در گروه قرار می‌گیرند، تحت تأثیر آنان واقع نمی‌شوند و کاری را که خود منطقی‌تر می‌دانند، انجام می‌دهند. به همین دلیل، این افراد حتی اگر در ورزشگاه حضور یابند، در صورت بروز رفتارهای پرخاشگرانه از سوی برخی هواداران، هیچ گاه با آنان همسو نمی‌شوند.

در پژوهش حاضر، رابطه هویت با سن و تحصیلات و تفاوت واکنش‌های نامناسب برحسب سن را بررسی کردیم. نتایج نشان داد که همبستگی مثبت و معناداری بین هویت شکل یافته با سن آنها وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش سن، احتمال به وجود آمدن هویت پیشرفته و کامل شدن هویت هواداران و حل بحران هویت در آنان، بیشتر است. این یافته ممکن است تحت تأثیر این امر باشد که بسیاری از هواداران مورد مطالعه، از لحاظ سنی در دوران بلوغ و درگیری با بحران هویت قرار دارند. بالارفتن سن و حل بحران هویت به شکل‌گیری یک هویت منسجم و یکپارچه منجر خواهد شد که نتایج پژوهش حاضر نیز این موضوع را تأیید می‌کند. این در حالی است که بین هویت سردرگم، هویت دنباله رو و هویت شکل نیافته با سن، همبستگی معناداری مشاهده نشد؛ بنابراین، سه هویت مذکور تحت تأثیر سن هواداران قرار ندارد.

یافته‌ها براساس میزان تحصیلات هواداران نیز نشان داد که بین هویت شکل یافته با میزان تحصیلات هواداران، همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش سطح تحصیلات هواداران، احتمال به وجود آمدن هویت پیشرفته و

منسجم در آنها بیشتر است و این امر می‌تواند نشان دهنده تأثیر تحصیلات در رسیدن به یک هویت واحد باشد. اضافه بر آن، بین هویت شکل نیافته و میزان تحصیلات، همبستگی منفی و معناداری وجود دارد که نشان می‌دهد با افزایش سطح تحصیلات هواداران، احتمال حل نشدن بحران هویت و رشدنایافتگی هویت کمتر خواهد بود و افرادی که سطح تحصیلات بالاتری دارند، بهتر می‌توانند بحران‌های هویتی خود را حل کنند.

یافته‌ها درخصوص رابطه دو نوع هویت سردرگم و هویت دنباله رو با میزان تحصیلات هواداران، نشان داد که همبستگی معناداری بین دو هویت مذکور با سطح تحصیلات هواداران وجود ندارد. اضافه بر آن، یافته‌ها درخصوص تفاوت بین واکنش‌های رفتاری نامناسب هواداران با سن و میزان تحصیلات آنها، همبستگی معناداری را نشان نداد.

سیمون و جاناتان (۲۰۰۷)، شیلدز (۲۰۰۷)، مارک و استیون (۲۰۰۵)، تیرر و رامپی (۲۰۰۵) و شوارتز (۲۰۰۳) نیز در مطالعات خود نشان دادند که هویت شکل یافته و پیشرفته، کامل‌ترین نوع هویت است و افراد با این نوع هویت، معمولاً افراد موفق جامعه هستند؛ زیرا قدرت تشخیص رفتار درست از نادرست و توانایی برنامه ریزی برای آینده را دارند؛ بنابراین، کمتر ممکن است دچار اشتباه شوند. براساس نتایج پژوهش حاضر و نیز پژوهش‌های مذکور، می‌توان نتیجه گرفت که بهترین نوع هویت، هویت شکل یافته و پیشرفته است و هوادارانی که دارای هویت مذکور هستند، کمتر ممکن است در ورزشگاه رفتار نامناسب و پرخاشگرانه انجام دهند و در اغتشاشاتی که برخی موقع در ورزشگاه‌ها رخ می‌دهد، شرکت کنند.

سرانجام در پژوهش حاضر، تفاوت تحصیلات و سن با واکنش‌های رفتاری بررسی شد که تفاوت معناداری بین آنها مشاهده نشد. در واقع می‌توان در هر سنی و با هر تحصیلاتی امکان بروز واکنش‌های رفتاری نامناسب را مشاهده کرد.

- Erikson, E. H. 1980. "Observations on the Yurok: Childhood and World Image", in A. L. Krober, R. H. Loview, T. D. Mccown & R. L. Olso(Eds.), American Archeology and Ethnology, Vol. 79, New York: Kraus Reprint Corporation.
- Marcia, J. E. 1980. "Identity and Adolescent", In J. E. Adelson (Ed.), Handbook for Adolescent Psychology, New York: Wiley.
- Marc, J. & Steven, R. 2005. "Identity Styles and Aggression in Rugby League", Journal of Sport Sciences 4, 387-393.
- Pearson, G. 2006. Hooliganism. Football Industry Group, University of Liverpool. (pp. 1- 4).
- Schwartz, S. 2003. "The Evaluation of Eriksonian and Neo Eriksonian Identify Theory and Research: Overview and Integration", Journal of Theory and Research 1, 7-58.
- Shields, E. 2007. "Intimidation and Violence by Males in High School Athletics", Percept. Mot. Skills 104 (3 pt 1), 879-80.
- Simon, M. & Jonathan, P. 2007. "The Effect of Rugby Match Outcome on Spectator Aggression and Intention to Drink Alcohol, Criminal Behaviour and Mental Health", Journal of Sport Sciences 17, 118-127.
- Spaij, R. 2006. Aspects of Hooliganism Violence. Vol. 1. Amsterdam School for Social Science Research.(pp. 1 – 32)
- Spaij, R. 2005. The Prevention of Football Hooliganism: A Transnational Perspective. Vol. 1. Amsterdam School for Social Science Research.(pp. 4 – 16)
- Thirer, J. & Rampey, M. 2005. "Effects of Abusive Spectator Behavior on the Performance of Name and Visiting Intercollegiate Basketball Teams", Perceptual and Motor Skills 48, 1047-1053.
- در مجموع، باتوجه به شکل‌گیری کانون هواداران در باشگاه‌ها، به ویژه در باشگاه‌های پرطرفدار، می‌توان از بروز چنین رفتارهایی جلوگیری کرد. شایان ذکر است که در جذب چنین افرادی باید دقت کرد؛ درواقع با بهره‌گیری از تکنیک‌های جذب هوادار، باید هوادارانی جذب و به کار گرفته شوند که بتوانند برای باشگاه مثمر ثمر باشند. در فرایند جذب هوادار، یکی از این متغیرها ممکن است ابعاد هویتی تماشاگران باشد. در شروع کار باید جذب هوادار، با استفاده از پرسشنامه‌های استاندارد، با شناسایی ابعاد هویتی هواداران انجام شود؛ کسانی به کار گرفته شوند که هویت‌های شکل یافته و منسجم دارند؛ تا به این ترتیب، با همراهی تیم مورد علاقه خود، به عنوان یار ۱۲ در فوتبال بتوانند در عملکرد بهتر تیم مشارکت داشته باشند
- کتابنامه**
- ذوالاکناف، وحید. ۱۳۸۳. «مدیریت کنترل تماشاگران و کنترل اوباشگیری در فوتبال» مقاله ارائه شده در همایش بین‌المللی فوتبال).
- رحمتی، مهدی. ۱۳۸۱. بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر خشونت و پرخاشگری در ورزش فوتبال (پایان‌نامه دکتری، استاد راهنما: علیرضا محسنی تبریزی)، گروه علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- عبدلی، بهرام. ۱۳۸۴. مبانی روانی اجتماعی در تربیت بدنی و ورزش. تهران: انتشارات بامداد کتاب.
- عنبری، موسی. ۱۳۸۱. بررسی علل خشونت‌گرایی در میان تماشاگران فوتبال (طرح پژوهشی جهاد دانشگاهی واحد تهران، کارفرما: معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا).
- Bersonsky, M. D. & Kuk, L. S. 2004. "Identity Status, Identity Processing and Transition to Universi Journal of Adolescent Research 15, 81-98